MIANU – SCIENCE AND PRACTICE (SAP), Journal of Social Sciences and Humanities,
No. 7, Volumen I, IX - 2026., ISSN 2787-8228 (Print), ISSN 2787-8236 (Online)

Pregledni znanstveni rad
Primljeno: 08. 07. 2026.
Prihvaćeno: 06. 08. 2026.

NACIONALNI PARK KRKA KAO TURISTIČKA DESTINACIJA, ANALIZA RESURSNE OSNOVE I RAZVOJNIH MOGUĆNOSTI

Marijeta Živković[9]; Dino Slavica[10]

Sažetak

Rad analizira Nacionalni park Krka kao složenu turističku destinaciju čija se konkurentnost temelji na međudjelovanju prirodnih, kulturno-povijesnih, društvenih i infrastrukturnih resursa.[11] Cilj istraživanja jest sistematizirati turističku resursnu osnovu Parka, ocijeniti dinamiku posjećivanja u razdoblju 2022.–2024. te utvrditi razvojne mogućnosti koje mogu pridonijeti održivijem upravljanju posjetiteljima i snažnijoj povezanosti Parka s lokalnom zajednicom. Primijenjeni su pregled relevantne znanstvene i stručne literature, analiza planskih i normativnih dokumenata, deskriptivna statistička analiza mjesečnih podataka o posjetiteljima te SWOT analiza. Rezultati potvrđuju da temeljnu konkurentsku prednost Nacionalnog parka Krka čine sedreni slapovi, rijeka Krka, krški i podzemni ekosustavi, bioraznolikost te izrazito vrijedna arheološka, sakralna, etnografska i industrijska baština. Istodobno, podaci pokazuju snažnu sezonsku koncentraciju posjeta: u promatranim godinama između 95,3 % i 97,0 % ukupnih posjeta ostvareno je od travnja do listopada. Iako je broj posjetitelja 2024. porastao u odnosu na 2023., još nije dosegnuo razinu iz 2022. godine. Razvojne mogućnosti prepoznaju se u prostornoj i vremenskoj disperziji posjeta, jačanju interpretacijskih sadržaja, digitalnom upravljanju tokovima, valorizaciji manje posjećenih lokaliteta, zelenoj mobilnosti, pristupačnosti i snažnijem uključivanju lokalnih proizvođača. Zaključuje se da buduća konkurentnost Parka ne ovisi o maksimiziranju broja posjetitelja, nego o upravljanju kvalitetom doživljaja uz očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti.

Ključne riječi: *Nacionalni park Krka; turistička resursna osnova; održivi turizam; upravljanje posjetiteljima; zaštićena područja; sezonalnost*

JEL klasifikacija: Z32; Q26; Q56

[9] Marijeta Živković, Veleučilište u Šibeniku, Odjel studija menadžmenta i turizma, Trg Andrije Hebranga 11, 22000 Šibenik, e-mail: infobusmarijeta@gmail.com
[10] Dino Slavica, Veleučilište u Šibeniku, Trg Andrije Hebranga 11, 22000 Šibenik, e-mail: dslavica@vus.hr
[11] Napomena: Rad je nastao preradom i znanstvenim proširenjem završnog rada Marijete Živković „Analiza turističke resursne osnove NP Krka“, obranjenog na Veleučilištu u Šibeniku 2025. godine.

KRKA NATIONAL PARK AS A TOURIST DESTINATION, ANALYSIS OF THE RESOURCE BASE AND DEVELOPMENT OPPORTUNITIES

Abstract

This paper analyses Krka National Park as a complex tourist destination whose competitiveness rests on the interaction of natural, cultural-historical, social and infrastructural resources. The study aims to systematise the Park's tourism resource base, assess visitor dynamics from 2022 to 2024, and identify development opportunities that may support more sustainable visitor management and stronger integration with the local community. The research combines a review of relevant academic and professional literature, analysis of strategic and regulatory documents, descriptive statistical analysis of monthly visitor data, and a SWOT analysis. The findings indicate that the Park's core competitive advantages are its travertine waterfalls, the Krka River, karst and subterranean ecosystems, biodiversity, and valuable archaeological, sacral, ethnographic and industrial heritage. At the same time, visitor flows are highly seasonal: between 95.3% and 97.0% of annual visits in the observed years occurred from April to October. Although visitor numbers increased in 2024 compared with 2023, they remained below the 2022 level. Key development opportunities include the spatial and temporal dispersion of visits, enhanced interpretation, digital visitor-flow management, valorisation of less visited sites, green mobility, improved accessibility, and stronger involvement of local producers. The paper concludes that the Park's future competitiveness should not be based on maximising visitor numbers, but on managing the quality of the visitor experience while safeguarding natural and cultural values.

Keywords: *Krka National Park; tourism resource base; sustainable tourism; visitor management; protected areas; seasonality*

JEL classification: Z32; Q26; Q56

1. UVOD

Turizam je istodobno gospodarska djelatnost, društveni proces i prostorni fenomen. Njegov razvoj ovisi o mobilnosti ljudi, raspoloživosti resursa, organizaciji turističke ponude i sposobnosti destinacije da uskladi interese posjetitelja, lokalne zajednice, poduzetnika i javnih institucija. Zbog takve višedimenzionalnosti turistička se destinacija ne može svesti na administrativno ili geografski određeno mjesto. Ona je sustav atrakcija, usluga, infrastrukture, upravljačkih odnosa i doživljaja koji zajednički stvaraju razlog dolaska i određuju kvalitetu boravka [1–5].

U zaštićenim prirodnim područjima taj je sustav osobito složen. Turistička atraktivnost proizlazi upravo iz vrijednosti koje su pod režimom zaštite, dok veći broj posjetitelja, intenzivna uporaba prostora i tržišna komercijalizacija mogu ugroziti iste resurse na kojima se temelji turistička potražnja. Zaštićeno područje stoga nije klasična destinacija čiji se uspjeh mjeri prvenstveno rastom dolazaka i prihoda. Njegova je temeljna svrha očuvanje prirode, a turistička funkcija legitimna je u mjeri u kojoj je usklađena s ciljevima zaštite, prihvatnim kapacitetom prostora i dobrobiti lokalne zajednice [6, 7].

Nacionalni park Krka jedan je od najprepoznatljivijih primjera takve razvojne dvojnosti u Hrvatskoj. Park obuhvaća 109 km² i sedam sedrenih slapova, a njegova se

privlačnost ne temelji samo na rijeci i krajobrazu nego i na arheološkim lokalitetima, sakralnim objektima, srednjovjekovnim utvrdama, tradicijskim mlinicama i industrijskoj baštini [8, 9]. Smještaj u neposrednoj blizini Šibenika, Skradina i glavnih dalmatinskih prometnih pravaca dodatno pojačava dostupnost Parka i uključuje ga u šire obalne turističke tokove. Posljedica je velika potražnja, ali i izražena sezonalnost, koncentracija posjetitelja na nekoliko lokaliteta te potreba za usklađivanjem turističkog korištenja s osjetljivošću sedrenih i vodenih ekosustava.

Polazišni problem rada jest nedovoljno integrirano sagledavanje resursne osnove Nacionalnog parka Krka. Pojedine skupine resursa često se opisuju odvojeno, dok se manje pozornosti posvećuje njihovoj međusobnoj povezanosti, rasporedu posjetitelja i upravljačkim posljedicama turističke valorizacije. Istodobno, statistički podaci o posjećivanju dobivaju puni smisao tek kada se povežu sa sezonalnošću, infrastrukturnim kapacitetima, prostornom distribucijom atrakcija i ciljevima zaštite.

Cilj rada jest sustavno analizirati prirodne, kulturno-povijesne, društvene i infrastrukturne resurse Nacionalnog parka Krka, utvrditi obilježja dinamike posjećivanja u razdoblju 2022.–2024. te oblikovati razvojne preporuke koje mogu pridonijeti održivom upravljanju destinacijom. Iz toga proizlaze tri istraživačka pitanja: (1) koje skupine resursa čine jezgru turističke atraktivnosti Parka; (2) kakvu prostornu i vremensku neravnotežu pokazuju raspoloživi podaci o posjetiteljima; te (3) koje su razvojne intervencije najprimjerenije za istodobno očuvanje resursa, poboljšanje iskustva posjetitelja i jačanje lokalnih razvojnih učinaka.

Temeljna pretpostavka rada jest da konkurentnost Nacionalnog parka Krka dugoročno ne može počivati na kontinuiranom povećanju broja posjetitelja, nego na kvalitetnijoj valorizaciji raznovrsnih resursa, upravljanju tokovima posjećivanja i pretvaranju dijela postojeće sezonske potražnje u prostorno raspršeniji i sadržajno bogatiji oblik boravka. Takav pristup usklađen je sa Strategijom razvoja održivog turizma Republike Hrvatske do 2030. godine, koja među ključnim ciljevima ističe cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam, očuvan okoliš, konkurentnost i otpornost [10].

Rad je strukturiran u devet poglavlja. Nakon uvoda izlaže se teorijski okvir turističke destinacije, resursne osnove i održivog upravljanja zaštićenim područjima. Slijedi metodološki prikaz, zatim analiza položaja i upravljačkog okvira Nacionalnog parka Krka, sistematizacija turističkih resursa, statistička analiza posjećivanja, SWOT analiza i razvojne mogućnosti. U raspravi se nalazi povezuju s teorijskim pristupima i planskim dokumentima, a zaključak sažima znanstvene i praktične implikacije.

2. TEORIJSKI OKVIR TURISTIČKE DESTINACIJE I RESURSNE OSNOVE

2.1. Turistička destinacija kao integrirani sustav

U suvremenoj turističkoj teoriji destinacija se promatra kao prostorno i funkcionalno povezana cjelina u kojoj se turistički doživljaj oblikuje kombinacijom atrakcija, dostupnosti, smještaja, usluga, informacija i upravljanja. Bartoluci naglašava sustavnu povezanost turista, lokalne zajednice i nositelja ponude, dok Čavlek i suradnici ističu da turistički proizvod nastaje djelovanjem većeg broja subjekata čije aktivnosti posjetitelj doživljava kao jedinstvenu cjelinu [1, 2]. Destinacija je stoga istodobno mjesto potrošnje, okvir društvene interakcije i predmet strateškog upravljanja.

Petrić destinacijski sustav povezuje s planiranjem, organiziranjem, provedbom i praćenjem razvojnih odluka [3]. Sličan integrirani pristup zastupaju Magaš, Vodeb i Zadel, koji destinaciju opisuju kao mrežu dionika čija se koordinacija ne može osigurati isključivo tržišnim mehanizmima [4]. Javne ustanove, turističke zajednice, jedinice lokalne samouprave, lokalno stanovništvo, poduzetnici i organizacije civilnog društva

sudjeluju u stvaranju destinacijskog proizvoda, ali raspolažu različitim ovlastima i interesima. Zbog toga kvaliteta upravljanja ovisi o sposobnosti uspostavljanja zajedničkih ciljeva, razmjene podataka i odgovornosti za dugoročne učinke.

Destinacijski menadžment posebno je važan kada se konkurentska prednost temelji na resursima koji su prostorno ograničeni ili osjetljivi. Bosnić, Tubić i Stanišić ističu da konkurentnost nije samo rezultat marketinške prepoznatljivosti nego i sposobnosti upravljačkog sustava da usmjerava razvoj, prilagođava se promjenama potražnje i očuva identitet destinacije [5]. U nacionalnom parku ta je sposobnost uvjetovana i javnopravnim režimom zaštite: odluke o dostupnosti, kretanju, infrastrukturi i interpretaciji ne mogu se donositi samo prema tržišnoj isplativosti.

2.2. Turistički resursi, atrakcije i proces valorizacije

Turistički resursi obuhvaćaju prirodna i društvena dobra, pojave, procese i sadržaje koji mogu zadovoljiti turističke potrebe ili postati motiv dolaska. Međutim, resurs nije automatski i turistička atrakcija. Kušen razlikuje potencijalne i realne turističke atrakcije te pokazuje da valorizacija pretpostavlja prepoznavanje vrijednosti, osiguravanje dostupnosti, interpretaciju, zaštitu i uključivanje u strukturirani turistički proizvod [6]. Iz toga slijedi da kvaliteta resursne osnove ne ovisi samo o broju vrijednih lokaliteta nego i o načinu njihova povezivanja i upravljanja.

Prirodni resursi obuhvaćaju reljef, klimu, vode, biljni i životinjski svijet, krajobraz i geološke pojave. Kulturno-povijesni resursi uključuju arheološku, graditeljsku, sakralnu, etnografsku i industrijsku baštinu, dok društveni resursi obuhvaćaju znanje, tradiciju, manifestacije, lokalne proizvode i život zajednice. Infrastruktura i suprastruktura imaju dvostruku ulogu: omogućuju korištenje primarnih atrakcija, ali mogu i same postati sastavnicom doživljaja ako su oblikovane u skladu s identitetom prostora.

Vrtiprah upozorava da se kulturni resurs pretvara u konkurentan turistički proizvod tek kada je interpretiran, dostupan i povezan s potrebama suvremenih posjetitelja [11]. Jednako vrijedi i za prirodne resurse. Slap, špilja ili rijetka vrsta imaju intrinzičnu vrijednost neovisno o turizmu, ali turistički doživljaj nastaje tek kada posjetitelj razumije njihovo značenje. Interpretacija stoga nije dodatna usluga nego instrument zaštite: kvalitetno objašnjena vrijednost povećava zadovoljstvo i može potaknuti odgovornije ponašanje.

Resursna analiza mora uzeti u obzir i nosivost prostora. Atraktivnost može proizvesti prekomjernu koncentraciju posjetitelja, prometno opterećenje, eroziju staza, stvaranje otpada, narušavanje staništa i smanjenje kvalitete doživljaja. U takvim okolnostima daljnje povećanje potražnje ne znači nužno i veći razvojni učinak. Upravljanje resursnom osnovom zato uključuje ograničavanje, usmjeravanje i raspoređivanje posjeta, a ne samo promociju.

Tablica 1. Analitičke skupine turističke resursne osnove u zaštićenom području

Skupina resursa	Primjeri	Turistička funkcija	Ključni upravljački zahtjev
Prirodni	rijeka, slapovi, sedra, kanjoni, špilje, flora i fauna	primarni motiv dolaska, rekreacija, edukacija	zaštita staništa, praćenje opterećenja, zoniranje
Kulturno-povijesni	arheološki lokaliteti, samostani, utvrde, mlinice, hidroelektrane	identitet, interpretacija povijesti i baštine	konzervacija, dostupnost, stručno tumačenje
Društveni i manifestacijski	lokalne tradicije, događaji, gastronomija, znanje zajednice	autentičnost i lokalni razvojni učinci	uključivanje stanovništva i lokalnih proizvođača

Skupina resursa	Primjeri	Turistička funkcija	Ključni upravljački zahtjev
Infrastrukturni	ulazi, staze, brodske linije, promet, signalizacija, centri za posjetitelje	dostupnost, sigurnost, upravljanje tokovima	održavanje, pristupačnost, zelena mobilnost
Digitalni i informacijski	online ulaznice, aplikacije, interpretacijski sadržaji, podaci o gužvama	planiranje posjeta i personalizacija doživljaja	interoperabilnost, pravodobne informacije, zaštita podataka

Izvor: sistematizacija autora prema literaturi [3, 6, 7, 11].

2.3. Održivi turizam i upravljanje posjetiteljima u zaštićenim područjima

Održivi turizam podrazumijeva ravnotežu ekonomskih, okolišnih i društvenih ciljeva uz uvažavanje dugoročnih potreba lokalne zajednice i budućih generacija. U hrvatskoj literaturi održivost se povezuje s očuvanjem resursa, smanjenjem sezonalnosti, regionalnom ravnotežom i jačanjem konkurentnosti na temelju autentičnosti [12, 13]. Takav pristup ne isključuje gospodarske učinke, ali ih podređuje ograničenjima prostora i potrebi očuvanja javnih dobara.

Upravljanje posjetiteljima obuhvaća niz instrumenata: prostorno zoniranje, vremensko raspoređivanje, rezervacijske sustave, diferencirane cijene, ograničavanje pristupa, oblikovanje staza, prometne režime, interpretaciju, nadzor i digitalno informiranje. Petrić i Mandić pokazuju da hrvatska zaštićena područja trebaju kombinirati institucionalne, ekonomske, upravljačke i informacijske alate kako bi se spriječio sukob između zaštite i turističkog korištenja [7]. Posebno je važno raspolagati podacima o prostornoj i vremenskoj distribuciji posjetitelja, jer godišnji zbroj ne otkriva lokalna preopterećenja.

Ekooznake i standardi održivosti mogu pridonijeti prepoznatljivosti destinacije, ali samo ako su povezani sa stvarnim promjenama u upravljanju. Istraživanje Bučar, Hendije i Katić pokazuje da destinacijske organizacije u Hrvatskoj prepoznaju promotivnu vrijednost ekooznaka, ali ih još nedovoljno koriste kao razvojni instrument [14]. Za nacionalni park vjerodostojnost održivosti ne može se temeljiti na komunikacijskoj oznaci bez mjerljivih pokazatelja očuvanosti, upravljanja posjetiteljima i koristi za zajednicu.

Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine prepoznaje prostornu i vremensku neujednačenost turističkih tokova, utjecaj turizma na okoliš, klimatske promjene i potrebu digitalne tranzicije kao ključne izazove hrvatskog turizma [10]. Ti su izazovi izravno relevantni za Nacionalni park Krka, gdje su prirodni resursi istodobno temelj atraktivnosti i najosjetljivija sastavnica destinacije.

2.4. Životni ciklus destinacije i prihvatni kapacitet

Butlerov model životnog ciklusa turističkog područja razlikuje faze istraživanja, uključivanja, razvoja, konsolidacije, stagnacije te mogućeg opadanja ili obnove [15]. Model ne treba tumačiti kao neizbježan linearni slijed, nego kao analitički okvir za prepoznavanje posljedica rasta. U fazama konsolidacije i stagnacije destinacija može zadržati velik broj posjetitelja, ali istodobno bilježiti zasićenost, degradaciju resursa i smanjenje kvalitete doživljaja.

Za Nacionalni park Krka primjena modela upućuje na potrebu razlikovanja tržišne zrelosti od ekološke i upravljačke održivosti. Visoka prepoznatljivost i stabilna potražnja predstavljaju razvojnu prednost, ali mogu prikriti ovisnost o nekoliko najpoznatijih lokaliteta i ljetnim mjesecima. Obnova destinacijskog proizvoda stoga ne mora značiti

izgradnju novih atrakcija, nego redistribuciju posjeta prema manje opterećenim prostorima, vremenskim razdobljima i sadržajima.

Prihvatni kapacitet nije jedna nepromjenjiva brojka. Ekološki kapacitet odnosi se na razinu uporabe koju ekosustav može podnijeti bez neprihvatljivih promjena; fizički na raspoloživi prostor i infrastrukturu; socijalni na razinu gužve koju posjetitelji i stanovnici smatraju prihvatljivom; a upravljački na sposobnost institucije da nadzire, održava i usmjerava korištenje. Odluke o posjećivanju zato trebaju kombinirati monitoring stanja prirode, podatke o kretanju posjetitelja, sigurnosne zahtjeve i pokazatelje kvalitete iskustva.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je oblikovano kao studija slučaja Nacionalnog parka Krka. Primijenjen je kombinirani kvalitativno-kvantitativni pristup koji obuhvaća: (1) pregled znanstvene i stručne literature o turističkim destinacijama, resursnoj osnovi, održivom turizmu i upravljanju posjetiteljima; (2) sadržajnu analizu službenih planskih, normativnih i informacijskih izvora; (3) deskriptivnu statističku analizu mjesečnih podataka o broju posjetitelja od 2022. do 2024. godine; te (4) SWOT analizu resursa i razvojnog okruženja.

Dokumentarnu osnovu čine Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže: Nacionalni park Krka i šire područje 2023.–2032., Pravilnik o zaštiti i očuvanju Nacionalnog parka Krka, Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine te službeni informacijski sadržaji Javne ustanove Nacionalni park Krka [8–10, 16–19]. Ti su izvori analizirani prema unaprijed određenim kategorijama: prirodne vrijednosti, kulturna baština, posjetiteljska infrastruktura, upravljački ciljevi, pritisci, sezonalnost i suradnja s lokalnom zajednicom.

Kvantitativna analiza temelji se na mjesečnim podacima o posjetiteljima za 2022., 2023. i 2024. godinu, koje je Javna ustanova Nacionalni park Krka dostavila autorici [20]. Izračunate su godišnje stope promjene te udjeli posjeta u razdoblju travanj–listopad i lipanj–rujan. Cilj analize nije utvrđivanje uzročnih veza, nego opis intenziteta sezonalnosti i promjena unutar promatranog razdoblja.

SWOT analiza korištena je kao strukturirani instrument sinteze. Snage i slabosti odnose se na unutarnja obilježja resursne osnove i upravljačkog sustava, a prilike i prijetnje na vanjske trendove i rizike. Budući da SWOT analiza uključuje procjenu autora, njezini rezultati nisu empirijski dokaz u užem smislu, nego analitička osnova za raspravu i oblikovanje razvojnih prioriteta.

Ograničenja istraživanja proizlaze iz oslanjanja na sekundarne izvore i relativno kratko statističko razdoblje. Mjesečni podaci ne omogućuju analizu kretanja između pojedinih ulaza i lokaliteta, strukture posjetitelja, duljine boravka, zadovoljstva ili izravnog ekološkog opterećenja. Također, nije provedeno anketiranje lokalnog stanovništva ni posjetitelja. Zaključci se stoga odnose na resursnu i upravljačku analizu, dok bi procjenu prihvatnog kapaciteta trebalo temeljiti na širem sustavu ekoloških i društvenih pokazatelja.

4. NACIONALNI PARK KRKA KAO TURISTIČKA DESTINACIJA

4.1. Geografski, prirodni i krajobrazni okvir

Nacionalni park Krka nalazi se u Šibensko-kninskoj županiji i obuhvaća središnji i donji dio toka rijeke Krke. Službeni podaci Javne ustanove navode površinu od 109 km^2, sedam slapova, 47 km pješačkih staza, 388 km biciklističkih ruta i deset ulaza [9]. Takva prostorna struktura pokazuje da Park nije jedinstveni lokalitet, nego razgranata

destinacija s različitim zonama korištenja, stupnjevima dostupnosti i mogućnostima posjećivanja.

Rijeka Krka duga je 72,5 km i pripada krškom riječnom sustavu. Njezine sedrene barijere nastaju složenim međudjelovanjem fizikalno-kemijskih i bioloških procesa. Upravo sedra oblikuje slapove, jezerska proširenja i prepoznatljivu vizualnu strukturu krajolika. Sedreni sustavi osjetljivi su na promjene protoka, temperature, kakvoće vode i intenziteta ljudske uporabe, zbog čega njihova turistička vrijednost ne može biti odvojena od stalnog ekološkog praćenja [8, 17].

Uz vodene i sedrene fenomene, Park obuhvaća kanjone, krške stijene, podzemne objekte, šumska i travnjačka staništa te područja značajna za ptice i druge skupine životinja. Podzemni svijet ima posebnu znanstvenu i interpretacijsku vrijednost. Na području Parka evidentiran je velik broj špilja i jama, a sustav Miljacka I–V predstavlja najrazvijeniji poznati špiljski sustav uz Krku [18]. Turistička uporaba takvih lokaliteta mora ostati strogo selektivna jer su podzemni ekosustavi izrazito osjetljivi na promjene mikroklime, osvjetljenje i fizičko uznemiravanje.

Krajobrazna vrijednost Parka proizlazi iz povezanosti vode, krša, vegetacije i kulturnih elemenata. Posjetitelj ne doživljava slapove kao izoliranu prirodnu pojavu, nego kao dio prostorne cjeline u kojoj se izmjenjuju kanjoni, jezera, otoci, šume, staze i povijesne građevine. Zbog toga je krajobraz istodobno prirodni resurs i interpretacijski okvir koji povezuje ostale sastavnice turističke ponude.

4.2. Zaštita, upravljanje i prostorna zonacija

Nacionalni park Krka proglašen je 1985. godine, čime je uspostavljen institucionalni okvir zaštite prirodnih i kulturnih vrijednosti. Današnje upravljanje provodi Javna ustanova Nacionalni park Krka na temelju Zakona o zaštiti prirode, Pravilnika o zaštiti i očuvanju Parka te plana upravljanja. Pravilnikom su određene zona stroge zaštite, zona usmjerene zaštite i zona korištenja s pripadajućim podzonama [16]. Zonacija je ključna za razgraničenje prostora u kojima je prioritet očuvanje prirodnih procesa od prostora u kojima su dopušteni intenzivniji oblici posjećivanja i infrastrukture.

Plan upravljanja 2023.–2032. organiziran je oko pet tema: očuvanja prirodnih vrijednosti, zaštite kulturne baštine, upravljanja posjećivanjem i edukacijom, suradnje s lokalnom zajednicom te razvoja kapaciteta Javne ustanove [8]. Takva struktura potvrđuje da se destinacijsko upravljanje ne svodi na prodaju ulaznica i održavanje staza. Ono uključuje istraživanje, monitoring, interpretaciju, komunikaciju, razvoj zaposlenika, partnerstva i financijsko planiranje.

Upravljački okvir ima izrazito javni karakter. Prihod od turizma važan je za financiranje aktivnosti, ali upravljačke odluke moraju biti usklađene s ciljevima zaštite. To podrazumijeva da pojedini lokaliteti mogu imati ograničenu dostupnost ili biti isključeni iz turističke uporabe, čak i kada bi tržišno bili atraktivni. Istodobno, zona korištenja mora biti organizirana tako da usmjerava posjetitelje, štiti osjetljive dijelove prostora i omogućuje sigurnost.

4.3. Položaj Parka u hrvatskoj turističkoj ponudi

Nacionalni park Krka uključen je u snažne turističke tokove jadranske Hrvatske. Blizina obalnih destinacija omogućuje jednodnevne izlete, organizirane ture i povezivanje s kulturnom ponudom Šibenika, ali također stvara obrazac kratkoga boravka i koncentracije posjeta u glavnoj sezoni. Park u tom smislu djeluje kao samostalna destinacija i kao sastavnica šireg dalmatinskog itinerara.

Njegova tržišna prepoznatljivost počiva na kombinaciji prirodnog spektakla i jednostavne dostupnosti. Skradinski buk, Roški slap i Visovac imaju snažan simbolički i

promotivni potencijal. Međutim, ograničavanje destinacijskog identiteta na nekoliko vizualno dominantnih lokaliteta može potisnuti vrijednost sjevernog dijela Parka, arheoloških zona, industrijske baštine, pješačkih i biciklističkih ruta te edukativnih sadržaja.

Uloga Parka u lokalnom gospodarstvu nadilazi izravne prihode Javne ustanove. Posjetitelji koriste usluge prijevoza, smještaja, ugostiteljstva, trgovine i vođenja u Skradinu, Šibeniku i naseljima u okruženju. Ipak, razvojni multiplikator ovisi o tome koliko su lokalni proizvodi i usluge stvarno uključeni u lanac vrijednosti. Velik broj jednodnevnih posjetitelja ne jamči automatski snažan učinak na ruralna naselja u unutrašnjosti.

5. ANALIZA TURISTIČKE RESURSNE OSNOVE NACIONALNOG PARKA KRKA

5.1. Prirodni resursi

Prirodni resursi predstavljaju jezgru turističke atraktivnosti Parka. Najizraženiju funkciju imaju rijeka i sedam slapova: Bilušića buk, Brljan, Manojlovački slap, Rošnjak, Miljacka, Roški slap i Skradinski buk. Njihova vrijednost proizlazi iz geomorfološke rijetkosti, vizualne privlačnosti i mogućnosti neposrednog doživljaja vode i sedre. Za turističko upravljanje pritom je važno razlikovati atraktivnost od otpornosti. Najpoznatiji lokaliteti privlače najveći broj posjetitelja, ali su istodobno izloženi najvećem fizičkom i organizacijskom opterećenju.

Hidrografski resursi obuhvaćaju i jezerska proširenja, izvore, pritoke, podzemne vode i estuarijski donji tok. Visovačko i Prukljansko jezero stvaraju različite krajobrazne i ekološke cjeline, a prijelaz slatke u bočatu i morsku vodu povećava raznolikost staništa. Takva raznolikost omogućuje razvoj interpretacijskih tema koje nadilaze fotografiranje slapova: vodni ciklus krša, nastanak sedre, povezanost podzemnih i površinskih voda te povijest uporabe hidroenergije.

Geomorfološki i speleološki resursi imaju velik edukativni potencijal. Špilje, jame, krške pukotine i kanjonski oblici svjedoče o dugotrajnom djelovanju vode i tektonike. Oziđana špilja primjer je lokaliteta koji povezuje prirodnu i arheološku vrijednost, dok se većina podzemnih objekata treba očuvati prvenstveno za znanstveno praćenje i strogo kontrolirane aktivnosti [8, 18]. Razvoj speleološke interpretacije ne mora pretpostavljati otvaranje novih špilja, nego digitalne prikaze, modele, virtualne obilaske i sadržaje u centrima za posjetitelje.

Biogeografska raznolikost Parka obuhvaća velik broj biljnih svojti, ptica, riba, šišmiša, beskralježnjaka i endemskih vrsta. Službeni i planski dokumenti ističu važnost vodenih, šumskih, kamenjarskih, mozaičnih i podzemnih ekosustava [8, 19]. Turistička valorizacija bioraznolikosti još uvijek je manje vidljiva od promocije slapova, premda upravo promatranje ptica, botaničke ture, interpretacija noćnih vrsta i građanska znanost mogu pridonijeti sadržajima izvan glavne sezone.

Klimatski uvjeti omogućuju velik dio godine aktivnosti na otvorenom, ali klimatske promjene povećavaju ranjivost resursa. Porast temperature zraka i vode, promjene u protoku, dulja sušna razdoblja i veća učestalost ekstremnih događaja mogu utjecati na sedru, vodene organizme, požarni rizik i ugodnost posjeta [17]. Klimatska prilagodba stoga treba biti ugrađena u turističko planiranje: od rasporeda posjeta i zasjenjenja do upravljanja vodom, evakuacijskih procedura i komunikacije rizika.

Pejzažni resurs objedinjuje navedene sastavnice. Kanjon rijeke Krke, sedrene barijere, otok Visovac, jezerske površine i povijesne građevine stvaraju snažan osjećaj mjesta. Za očuvanje te vrijednosti ključno je kontrolirati vizualni utjecaj nove

infrastrukture, komercijalnih sadržaja, signalizacije i prometa. U zaštićenom području infrastruktura treba služiti krajoliku, a ne dominirati njime.

5.2. Kulturno-povijesni i društveni resursi

Kulturna baština Nacionalnog parka Krka potvrđuje višestoljetnu povezanost čovjeka i rijeke. Arheološki lokalitet Burnum, Oziđana špilja, srednjovjekovne utvrde, sakralni kompleksi, mlinice i hidroelektrane omogućuju interpretaciju prostora od prapovijesti do industrijskog doba [8]. Takva vremenska slojevitost razlikuje Krku od destinacija čija se ponuda temelji isključivo na prirodnom krajoliku.

Burnum predstavlja jedan od najvažnijih arheoloških resursa. Ostaci rimskog vojnog logora, amfiteatra i lukova omogućuju razvoj arheološkog, obrazovnog i manifestacijskog turizma. Njegova prostorna udaljenost od najopterećenijih slapova istodobno je razvojna prilika: kvalitetno povezivanje Burnuma s drugim sjevernim lokalitetima može pridonijeti redistribuciji posjeta i produljenju boravka.

Sakralna baština obuhvaća franjevački samostan Majke od Milosti na Visovcu i manastir Krka, kao i manje crkve i povijesne sakralne lokalitete. Ti sadržaji imaju kulturnu, umjetničku i duhovnu vrijednost. Njihova turistička uporaba zahtijeva poštovanje vjerske funkcije, pravila ponašanja i kapaciteta prostora. U tom smislu interpretacija treba izbjegavati pretvaranje sakralnih mjesta u puku scenografiju.

Srednjovjekovne utvrde Nečven, Trošenj, Ključica, Bogočin i Kamičak oblikuju mrežu obrambene baštine uz rijeku. Mnoge su manje dostupne i slabije interpretirane, ali upravo ta činjenica otvara mogućnost razvoja specijaliziranih pješačkih i kulturnih ruta. Preduvjet je stručna procjena sigurnosti, konzervatorska zaštita i jasno komuniciranje različitih razina dostupnosti.

Etnografska i industrijska baština pružaju neposrednu vezu s radom i svakodnevnim životom lokalnog stanovništva. Vodenice, tkalački stanovi, tradicijski predmeti i način korištenja vodne energije mogu biti osnova iskustvenih radionica i demonstracija. Hidroelektrane Jaruga, Krka, Roški slap i Miljacka svjedoče o ranoj elektrifikaciji i tehnološkoj povijesti područja. Njihova interpretacija povezuje prirodnu snagu rijeke s društvenim i gospodarskim razvojem.

Društveni resursi obuhvaćaju lokalna znanja, gastronomiju, poljoprivredne proizvode, obrtništvo, vodiče, udruge i manifestacije. Događaji poput Burnumskih ida mogu popularizirati baštinu, ali manifestacijski program treba biti usklađen s očuvanjem lokaliteta i upravljačkim ciljevima. Povezivanje posjetiteljske potrošnje s lokalnim OPG-ovima i obrtima povećava razvojni učinak turizma i jača prihvaćanje zaštite u zajednici.

Kulturni resursi imaju poseban potencijal za smanjenje sezonalnosti jer nisu jednako ovisni o ljetnim temperaturama i vodnim atrakcijama. Tematske ture, edukativni programi, arheološki sadržaji, radionice i interpretacijski centri mogu privući škole, obitelji, stručne skupine i kulturno motivirane posjetitelje u proljeće, jesen i zimu. Međutim, razvoj takve ponude zahtijeva kontinuirani program, a ne povremene manifestacije.

5.3. Infrastruktura, suprastruktura i pristupačnost

Posjetiteljska infrastruktura obuhvaća ulaze, parkirališta, staze, mostove, pristaništa, brodske linije, informacijske točke, sanitarne sadržaje, signalizaciju i centre za posjetitelje. Njezina je kvaliteta presudna za sigurnost i distribuciju posjeta. U Parku s više ulaza i prostorno udaljenim lokalitetima infrastruktura ne služi samo pristupu nego i aktivnom oblikovanju itinerara.

Brodski prijevoz važan je dio doživljaja, ali istodobno otvara pitanja kapaciteta, emisija, buke i sigurnosti. Razvoj zelenije flote, jasnog rasporeda i integriranih karata

može pridonijeti smanjenju individualnog automobilskog prometa. Pješačke i biciklističke rute stvaraju mogućnost duljeg boravka i povezivanja Parka s okolnim naseljima, no zahtijevaju održavanje, označavanje, skloništa, informiranje o težini i sustav reagiranja u izvanrednim situacijama.

Smještajni i ugostiteljski kapaciteti većinom su smješteni izvan granica Parka, osobito u Skradinu, Šibeniku i okolnim naseljima. Takva prostorna organizacija može biti prednost jer smanjuje graditeljski pritisak unutar zaštićenog područja. Razvojni učinak ovisit će o povezivanju vanjske ponude s održivim prijevozom, lokalnim proizvodima i programima Parka.

Pristupačnost za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti mora se promatrati kao sastavnica kvalitete, a ne kao dodatni zahtjev. Prirodni reljef postavlja objektivna ograničenja, ali informacijska pristupačnost, prilagođene dionice, taktilni i audiovizualni sadržaji, dostupni sanitarni prostori te jasne informacije o preprekama mogu znatno proširiti uključivost. Nije nužno da svaki lokalitet bude fizički potpuno dostupan, ali posjetitelj mora moći unaprijed donijeti informiranu odluku.

Digitalna infrastruktura postaje sve važnija. Online prodaja ulaznica, informacije o popunjenosti, preporuke alternativnih ulaza, digitalne karte i interpretacijski sadržaji mogu smanjiti gužve i poboljšati planiranje. Međutim, digitalizacija ne smije isključiti posjetitelje bez pametnih uređaja ili digitalnih vještina. Potrebno je zadržati više kanala informiranja i osigurati da tehnologija podupire, a ne zamjenjuje osobni kontakt i kvalitetno vođenje.

Tablica 2. Sažeta procjena turističke resursne osnove Nacionalnog parka Krka

Resursna skupina	Najvažnije vrijednosti	Trenutačni razvojni potencijal	Glavni rizik
Hidrografski i sedreni resursi	rijeka Krka, sedam slapova, jezera i estuarij	interpretacija vode i sedre, kontrolirani izleti, edukacija	klimatske promjene, preopterećenje najpoznatijih lokaliteta
Geološki i speleološki resursi	kanjoni, krš, špilje, sustav Miljacka I–V	virtualna interpretacija, stručne ture, geoturizam	osjetljivost podzemnih staništa i sigurnosna ograničenja
Biološki i krajobrazni resursi	raznolika staništa, ptice, šišmiši, endemi, vizure	promatranje prirode, građanska znanost, sadržaji izvan sezone	uznemiravanje vrsta, požari, degradacija krajobraza
Kulturno-povijesni resursi	Burnum, Visovac, manastir Krka, utvrde, mlinice, hidroelektrane	kulturne rute, radionice, školski i specijalizirani programi	nedovoljna interpretacija, konzervatorska ograničenja
Društveni resursi	lokalni proizvodi, tradicije, manifestacije i znanje stanovništva	lokalni lanci vrijednosti i autentični doživljaji	slaba uključenost zajednice i sezonski prihodi
Infrastruktura i digitalni resursi	ulazi, staze, brodovi, centri, online usluge	upravljanje tokovima, zelena mobilnost, pristupačnost	prometne gužve, troškovi održavanja, digitalna isključenost

Izvor: obrada autora prema planskim dokumentima i službenim izvorima [8, 9, 16–19].

6. DINAMIKA I SEZONALNOST POSJETA 2022.–2024.

U promatranom razdoblju Nacionalni park Krka ostvario je 1.071.912 posjeta 2022., 1.008.842 posjeta 2023. i 1.037.629 posjeta 2024. godine [20]. Broj posjetitelja 2023. smanjen je za 5,9 % u odnosu na 2022., dok je 2024. zabilježen rast od 2,9 % u odnosu na prethodnu godinu. Unatoč oporavku, rezultat iz 2024. bio je 3,2 % niži od rezultata iz

2022. Mjesečna raspodjela pokazuje izrazitu sezonalnost. U razdoblju travanj–listopad ostvareno je 97,0 % posjeta 2022., 96,6 % posjeta 2023. i 95,3 % posjeta 2024. godine. U užem ljetnom razdoblju lipanj–rujan koncentracija se postupno smanjivala: s 77,4 % ukupnih godišnjih posjeta 2022. na 72,4 % 2023. i 66,9 % 2024. godine. Taj pomak upućuje na određeno širenje potražnje prema svibnju i listopadu, ali ne mijenja temeljnu činjenicu da zimski mjeseci imaju vrlo malen udio.

Najopterećeniji mjesec u sve tri godine bio je kolovoz, iako se broj posjetitelja smanjio s 290.246 u 2022. na 215.211 u 2024. Istodobno je svibanj 2024. zabilježio snažan rast na 136.154 posjetitelja, a listopad na 94.809. Takva promjena može biti povoljna ako proizlazi iz svjesne vremenske disperzije, ali njezinu održivost treba pratiti prema lokalitetima, dnevnim vršnim opterećenjima i ekološkim pokazateljima.

Godišnji podaci sami po sebi ne otkrivaju prostornu koncentraciju. Moguće je da se smanjenje udjela ljetnih posjeta ne odražava jednako na Skradinski buk, Roški slap, Visovac i sjeverne lokalitete. Za upravljanje je stoga potrebno povezati prodaju ulaznica s podacima o ulazima, terminima, brodskim linijama, parkiralištima i kretanju unutar Parka, uz odgovarajuću zaštitu privatnosti.

Tablica 3. Mjesečni broj posjetitelja Nacionalnog parka Krka, 2022.–2024.

Mjesec	2022.	2023.	2024.
Siječanj	6.787	4.378	5.018
Veljača	3.485	3.452	5.447
Ožujak	8.901	12.149	16.085
Travanj	46.252	60.244	64.577
Svibanj	87.296	101.078	136.154
Lipanj	147.448	140.943	132.550
Srpanj	230.949	208.029	199.575
Kolovoz	290.246	237.280	215.211
Rujan	161.544	144.225	146.433
Listopad	76.426	82.978	94.809
Studeni	9.933	10.082	16.960
Prosinac	2.645	4.004	4.810
Ukupno	**1.071.912**	**1.008.842**	**1.037.629**

Izvor: obrada autora prema podacima Javne ustanove Nacionalni park Krka [20].

Visoka sezonalnost proizvodi višestruke posljedice. U vršnim mjesecima raste opterećenje prometne i posjetiteljske infrastrukture, povećava se potreba za sezonskim radnicima i otežava individualizirana interpretacija. Izvan sezone dio kapaciteta ostaje nedovoljno iskorišten, a lokalni poduzetnici ostvaruju nestabilne prihode. Razvojni cilj zato ne bi trebao biti samo povećanje godišnjeg zbroja nego povećanje udjela kvalitetno upravljanih posjeta u mjesecima s raspoloživim kapacitetom.

Za smanjenje sezonalnosti potreban je sadržajni, cjenovni i komunikacijski paket. Kulturna baština, pješačke rute, edukativni programi, promatranje prirode i tematske ture prikladniji su za predsezonu i posezonu od klasične ljetne promocije slapova. Diferencirane cijene i rezervacijski termini mogu potaknuti preraspodjelu, ali moraju biti jednostavni, transparentni i usklađeni s dostupnošću javnog prijevoza.

7. SWOT ANALIZA I RAZVOJNE MOGUĆNOSTI

Tablica 4. SWOT analiza Nacionalnog parka Krka kao turističke destinacije

Snage	Slabosti	Prilike	Prijetnje
iznimna prirodna i kulturna baština	snažna sezonalnost i koncentracija na nekoliko lokaliteta	cjelogodišnji kulturni, edukativni i prirodoslovni programi	klimatske promjene i promjene vodnog režima
visoka nacionalna i međunarodna prepoznatljivost	kratak prosječan boravak i dominacija jednodnevnih posjeta	prostorna disperzija prema sjevernim i manje posjećenim lokalitetima	preopterećenje staza, prometa i osjetljivih ekosustava
razvijena mreža ulaza, staza, brodskih i interpretacijskih sadržaja	nejednaka pristupačnost i kvaliteta interpretacije	digitalno upravljanje terminima, gužvama i itinerarima	požari, ekstremni vremenski događaji i invazivne vrste
postojanje plana upravljanja i zonacije	nedovoljna integracija lokalnih proizvoda i usluga	zelena mobilnost i povezivanje s okolnim naseljima	komercijalizacija koja može oslabiti identitet prostora
raznolikost resursa za više oblika selektivnog turizma	ovisnost lokalnih prihoda o sezonskoj potražnji	EU fondovi, ekooznake i partnerstva za održivost	nedostatak kadrova i rast troškova održavanja

Izvor: obrada autora na temelju analize resursa, statističkih podataka i planskih dokumenata [8–10, 16–21].

7.1. Prostorna i vremenska disperzija posjeta

Prvi razvojni prioritet jest usmjeravanje dijela potražnje prema manje posjećenim lokalitetima i razdobljima. To ne znači nekritično povećanje posjeta na osjetljivim područjima, nego oblikovanje itinerara u zonama koje raspolažu odgovarajućim kapacitetom. Burnum, sjeverni slapovi, utvrde, pješačke rute i interpretacijski centri mogu biti povezani u tematske cjeline s različitim trajanjem i ciljnim skupinama.

Vremenska disperzija zahtijeva program koji postoji izvan srpnja i kolovoza. Školski izleti, stručne ekskurzije, botaničke i ornitološke ture, arheološke radionice, interpretacija industrijske baštine i kulturna događanja mogu ojačati proljeće i jesen. Za zimsko razdoblje prikladni su unutarnji interpretacijski sadržaji i digitalna iskustva, uz poštovanje sezonskih ograničenja i sigurnosti.

Rezervacijski sustav može omogućiti upravljanje dnevnim vršnim opterećenjem. Posjetitelju bi trebalo prikazati dostupne termine, procijenjenu razinu gužve i alternativne ulaze. Uvođenje ograničenja mora biti utemeljeno na jasnim kriterijima i redovito evaluirano kako ne bi postalo administrativna prepreka bez mjerljivog učinka na zaštitu.

7.2. Interpretacija, digitalizacija i kvaliteta doživljaja

Drugi prioritet odnosi se na prijelaz s modela „vidjeti slap“ prema modelu razumijevanja riječnog i kulturnog sustava. Interpretacija treba povezati sedru, vodu, bioraznolikost, arheologiju, sakralnu i industrijsku baštinu. Umjesto niza nepovezanih informacija, posjetitelju se može ponuditi nekoliko tematskih narativa: rijeka kao graditelj krajolika, život uz vodu, obrana i promet, energija Krke te očuvanje u uvjetima klimatskih promjena.

Digitalni alati mogu poboljšati interpretaciju, ali njihov razvoj mora polaziti od sadržaja, a ne od tehnologije. Mobilna aplikacija ili proširena stvarnost imaju vrijednost samo ako pružaju pouzdanu, pristupačnu i višejezičnu informaciju. Za podzemne i teško

dostupne lokalitete virtualni prikazi mogu istodobno povećati dostupnost i smanjiti fizički pritisak.

Kvaliteta doživljaja treba se mjeriti sustavno. Uz broj prodanih ulaznica potrebno je pratiti zadovoljstvo, razumijevanje poruka zaštite, percipiranu gužvu, dostupnost informacija i spremnost na odgovorno ponašanje. Takvi pokazatelji omogućuju procjenu je li povećanje prihoda ostvareno uz poboljšanje ili pogoršanje iskustva.

7.3. Zelena mobilnost i dostupnost

Treći prioritet jest smanjenje ovisnosti o individualnom automobilu. Park s više ulaza može razvijati sustav park-and-ride, sezonske autobusne veze, integrirane karte i informiranje o najpovoljnijem ulazu prema polazištu. Povezivanje s javnim prijevozom Šibenika, Skradina i okolnih naselja smanjilo bi prometne gužve i emisije, ali zahtijeva koordinaciju više institucija.

Biciklističke i pješačke rute trebaju biti uključene u širu mrežu, uz servisne točke, jasnu signalizaciju i podatke o težini. Zbog ljetnih vrućina nužno je komunicirati preporučeno vrijeme polaska, dostupnost vode i rizik od požara. Zelena mobilnost nije samo ekološka mjera nego način produljenja boravka i povećanja lokalne potrošnje.

Pristupačnost treba razvijati prema načelu univerzalnog dizajna gdje god je to moguće. Uz fizičke prilagodbe, važni su lako razumljivi sadržaji, titlovi, audiodeskripcija, kontrastna signalizacija i informacije o stvarnim uvjetima na terenu. Partnerstvo s udrugama osoba s invaliditetom omogućilo bi testiranje rješenja prije većih ulaganja.

7.4. Lokalna zajednica i razvoj lanca vrijednosti

Četvrti prioritet odnosi se na snažnije uključivanje lokalne zajednice. Zaštita je dugoročno održiva kada stanovništvo prepoznaje konkretne koristi i može sudjelovati u odlučivanju. Suradnja ne bi trebala biti ograničena na povremene konzultacije, nego uključivati zajedničko oblikovanje programa, nabavu lokalnih proizvoda, podršku vođenju i edukaciju poduzetnika.

Lokalni proizvodi mogu biti dio službeno kuriranog sustava kvalitete koji povezuje porijeklo, održive metode i identitet Krke. Time se smanjuje rizik generičke suvenirske ponude i povećava udio vrijednosti koji ostaje u okolnim naseljima. Ekooznake i standardi mogu biti korisni ako su povezani s provjerljivim kriterijima, a ne samo s promotivnim oznakama [14].

Posebnu pozornost treba posvetiti ruralnim i demografski oslabljenim naseljima u sjevernom dijelu područja. Razvoj malih vođenih tura, agroturizma, radionica i prijevoza može povezati disperziju posjeta s lokalnim poduzetništvom. Iskustva drugih područja pokazuju da selektivni oblici turizma mogu ublažiti sezonalnost samo kada su povezani s infrastrukturom, tržišnim kanalima i suradnjom dionika [21].

7.5. Monitoring, pokazatelji i prilagodljivo upravljanje

Peti prioritet jest razvoj integriranog sustava pokazatelja. Ekološki monitoring treba povezati s podacima o posjetiteljima, prometu, prihodima i lokalnim učincima. Primjerice, broj posjetitelja na lokalitetu treba promatrati zajedno sa stanjem staza, kvalitetom vode, bukom, otpadom, incidentima i percipiranom gužvom.

Prilagodljivo upravljanje podrazumijeva da se mjere periodično mijenjaju na temelju rezultata. Ako vremenski termini smanjuju gužvu, ali povećavaju promet na drugom ulazu, sustav treba prilagoditi. Ako novi program povećava posjećenost sjevernog lokaliteta, potrebno je pratiti njegov ekološki i društveni učinak. Plan upravljanja daje institucionalni okvir, ali operativne odluke moraju ostati fleksibilne [8].

Transparentno objavljivanje ključnih pokazatelja može povećati povjerenje javnosti. Godišnje izvješće o održivosti Parka moglo bi sažeto prikazati posjetiteljske tokove, stanje resursa, emisije, gospodarenje otpadom, ulaganja u zajednicu i rezultate edukacije. Time bi se održivost pretvorila iz opće deklaracije u mjerljiv upravljački proces.

8. RASPRAVA

Analiza potvrđuje da je Nacionalni park Krka destinacija visoke resursne gustoće. Njegova konkurentska prednost ne proizlazi iz jednog atraktivnog lokaliteta, nego iz međusobne povezanosti hidrogeomorfoloških, bioloških, krajobraznih i kulturnih vrijednosti. Takav nalaz podupire sustavni pristup destinaciji prema kojem se turistički proizvod oblikuje koordinacijom različitih elemenata i dionika [2–5].

Ipak, tržišna percepcija i prostorna uporaba nisu jednako raznolike kao resursna osnova. Velik dio potražnje usmjeren je na nekoliko simbola Parka i na mjesecima s najintenzivnijim obalnim turizmom. To stvara paradoks: destinacija raspolaže sadržajima za cjelogodišnji i prostorno raspršen posjet, ali ih dominantni obrazac jednodnevne potrošnje nedovoljno aktivira. Razvojni problem zato nije nedostatak resursa, nego njihova neujednačena turistička valorizacija.

Podaci o sezonalnosti potvrđuju potrebu za promjenom kriterija uspješnosti. Rast ukupnog broja posjetitelja može biti gospodarski poželjan, ali u zaštićenom području nije dovoljan pokazatelj. Ako se većina rasta ostvaruje u danima i na lokalitetima koji su već opterećeni, marginalna korist može biti manja od okolišnog i organizacijskog troška. Nasuprot tome, umjeren rast izvan vršne sezone i na manje opterećenim lokalitetima može imati veći razvojni učinak.

Butlerov model korisno upozorava na opasnost stagnacije destinacije koja zadržava visoku potražnju, ali gubi kvalitetu i autentičnost [15]. Za Krku revitalizacija ne znači nužno nove građevinske zahvate. Ona se može ostvariti reinterpretacijom postojećih resursa, digitalnom dostupnošću, diferenciranim itinerarima, zelenom mobilnošću i kvalitetnijim uključivanjem lokalne zajednice. Takav pristup smanjuje pritisak na primarne atrakcije i povećava vrijednost svakog posjeta.

Planski dokumenti već prepoznaju očuvanje, upravljanje posjećivanjem, edukaciju i suradnju s lokalnom zajednicom kao zasebne, ali povezane teme [8]. Glavni izazov stoga nije odsutnost strateškog okvira, nego provedbena koordinacija i mjerljivost rezultata. Potrebno je povezati aktivnosti pojedinih službi, turističkih subjekata i jedinica lokalne samouprave s istim pokazateljima. Bez takve povezanosti mogu nastati paralelni projekti koji povećavaju ponudu, ali ne rješavaju sezonalnost ni opterećenje.

Analiza također pokazuje važnost razlikovanja promocije održivosti od održivog upravljanja. Ekooznake, digitalne kampanje i komunikacija mogu ojačati reputaciju, ali ne mogu zamijeniti monitoring, ograničenja i ulaganja u zaštitu. Održivost se potvrđuje načinom donošenja odluka, raspodjelom koristi, stanjem resursa i spremnošću uprave da ograniči turističko korištenje kada je to potrebno.

Uključivanje lokalne zajednice predstavlja i razvojni i legitimacijski uvjet. Ako stanovništvo turizam doživljava samo kroz promet, sezonsku gužvu i rast troškova, potpora zaštiti može oslabjeti. Ako lokalni proizvođači, vodiči, prijevoznici i kulturne organizacije sudjeluju u stvaranju vrijednosti, Park postaje generator šireg regionalnog razvoja. Za to je potreban transparentan sustav suradnje i jasni kriteriji kvalitete.

Rezultati rada imaju i širu primjenjivost na druga zaštićena područja. Destinacije s velikom prepoznatljivošću često se suočavaju s koncentracijom posjetitelja, dok manje poznati sadržaji ostaju izvan dominantnih itinerara. Integrirana resursna analiza,

povezana sa statistikom posjeta i upravljačkim zonama, može pomoći u oblikovanju razvojnih mjera koje istodobno štite prostor i povećavaju kvalitetu turističkog proizvoda.

Za buduća istraživanja potrebno je proširiti analizu na dnevnu i prostornu distribuciju posjetitelja, profile i motive dolaska, zadovoljstvo, lokalne gospodarske učinke i ekološke pokazatelje. Posebno bi vrijedno bilo dijadički povezati podatke o očekivanjima posjetitelja s procjenama lokalnog stanovništva i upravitelja. Time bi se SWOT procjene mogle nadograditi empirijski provjerljivim modelom prioriteta.

9. ZAKLJUČAK

Nacionalni park Krka raspolaže iznimno raznolikom turističkom resursnom osnovom. Sedreni slapovi i rijeka ostaju dominantni motivi dolaska, ali ukupnu vrijednost destinacije čine i krški i podzemni ekosustavi, bioraznolikost, krajobraz, Burnum, sakralna baština, srednjovjekovne utvrde, mlinice, hidroelektrane, lokalne tradicije i posjetiteljska infrastruktura. Takva struktura omogućuje razvoj različitih oblika prirodoslovnog, kulturnog, obrazovnog, rekreativnog i ruralnog turizma.

Analiza posjetitelja za 2022.–2024. pokazala je stabilnu potražnju na razini većoj od milijun posjeta godišnje, ali i izrazitu sezonsku koncentraciju. Više od 95 % godišnjih posjeta ostvareno je od travnja do listopada. Iako se udio ljetnih mjeseci donekle smanjuje, podaci potvrđuju potrebu za sustavnim upravljanjem vremenom i prostorom posjećivanja.

Temeljna pretpostavka rada potvrđena je na konceptualnoj i deskriptivnoj razini: dugoročna konkurentnost Parka više ovisi o kvaliteti upravljanja resursima i posjetiteljskim tokovima nego o maksimiziranju ukupnog broja posjeta. Prioriteti trebaju biti prostorna i vremenska disperzija, kvalitetna interpretacija, digitalno upravljanje terminima i informacijama, zelena mobilnost, pristupačnost, jačanje lokalnih lanaca vrijednosti i integrirani monitoring.

Razvojne mjere moraju ostati podređene ciljevima zaštite. Ne mogu svi resursi biti otvoreni jednakom intenzitetu uporabe, niti je svako povećanje dostupnosti poželjno. U tome se sastoji posebnost upravljanja nacionalnim parkom: turistički uspjeh mjeri se sposobnošću da se posjetitelju omogući vrijedan i siguran doživljaj bez smanjenja prirodne i kulturne vrijednosti prostora.

Znanstveni doprinos rada ogleda se u integriranoj sistematizaciji resursne osnove, povezivanju resursa s pokazateljima sezonalnosti i oblikovanju razvojnih prioriteta koji proizlaze iz analize. Praktična vrijednost sastoji se u preporukama za upravljanje posjetiteljima i lokalni razvoj. Buduća empirijska istraživanja trebaju provjeriti učinke pojedinih mjera na ekološko stanje, zadovoljstvo posjetitelja i kvalitetu života stanovništva.

LITERATURA

[1] Bartoluci, M. (2013). Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva. Zagreb: Školska knjiga.

[2] Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D. i Kesar, O. (2011). Turizam: ekonomske osnove i organizacijski sustav. Zagreb: Školska knjiga.

[3] Petrić, L. (2011). Upravljanje turističkom destinacijom: načela i praksa. Split: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu.

[4] Magaš, D., Vodeb, K. i Zadel, Z. (2018). Menadžment turističke organizacije i destinacije. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.

[5] Bosnić, I., Tubić, D. i Stanišić, J. (2014). Role of destination management in strengthening the competitiveness of Croatian tourism. Ekonomski vjesnik, 27(1), 153–170. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/127788 (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[6] Kušen, E. (2001). Turizam i prostor: klasifikacija turističkih atrakcija. Prostor, 9(1/21), 1–12. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/10801 (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[7] Petrić, L. i Mandić, A. (2014). Visitor management tools for protected areas focused on sustainable tourism development: The Croatian experience. Environmental Engineering and Management Journal, 13(6), 1483–1495. https://doi.org/10.30638/eemj.2014.164

[8] Javna ustanova Nacionalni park Krka. (2023). Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže: Nacionalni park Krka i šire područje (PU 6005), 2023.–2032. Šibenik: Javna ustanova Nacionalni park Krka. Dostupno na: https://www.npkrka.hr/wp-content/uploads/PU6005_Sire_podrucje_NP_Krka-2.pdf (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[9] Javna ustanova Nacionalni park Krka. (bez godine). Prirodna baština. Dostupno na: https://npkrka.hr/hr/prirodna-bastina/ (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[10] Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. (2022). Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine. Zagreb: Ministarstvo turizma i sporta. Dostupno na: https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-turizma-11411/11411 (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[11] Vrtiprah, V. (2006). Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću. Ekonomska misao i praksa, 15(2), 279–296. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/10683 (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[12] Sunara, Ž., Jeličić, S. i Petrović, M. (2013). Održivi turizam kao konkurentska prednost Republike Hrvatske. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, 4(1), 83–88. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/104887 (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[13] Cetina, E. (2022). Održivi razvoj turizma u Hrvatskoj. Zbornik Istarskog veleučilišta, 1(1), 80–86. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/284755 (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[14] Bučar, K., Hendija, Z. i Katić, I. (2022). Ecolabels as a tool of sustainable development in tourist destinations. Sustainability, 14(10), 6313. https://doi.org/10.3390/su14106313

[15] Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. The Canadian Geographer, 24(1), 5–12. https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x

[16] Pravilnik o zaštiti i očuvanju Nacionalnog parka „Krka“, Narodne novine, br. 123/2019.

[17] Javna ustanova Nacionalni park Krka. (2024). Klimatske promjene u Nacionalnom parku „Krka“. Dostupno na: https://www.npkrka.hr/hr/newsletter/klimatske-promjene-u-nacionalnom-parku-krka/ (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[18] Javna ustanova Nacionalni park Krka. (bez godine). Podzemni svijet krša. Dostupno na: https://npkrka.hr/hr/prirodna-bastina/geologija/podzemni-svijet-krsa/ (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[19] Javna ustanova Nacionalni park Krka. (bez godine). Biljni i životinjski svijet Nacionalnog parka Krka. Dostupno na: https://npkrka.hr/hr/prirodna-bastina/ (pristupljeno 1. 8. 2026.).

[20] Javna ustanova Nacionalni park Krka. (2025). Mjesečni podaci o broju posjetitelja za 2022., 2023. i 2024. godinu. Neobjavljeni podaci dostavljeni autorici.

[21] Šetka, J. i Pejdo, A. (2023). Potentials of tourism development in the Lower Neretva Region. Turizam, 27(3), 171–185. https://doi.org/10.5937/turizam27-39314

Licenca / License: Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) - https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/